

Plenum

Torsdag 23.5.2024 kl. 16.00—20.41

5. Ta kontroll över elpriset

Medborgarinitiativ MI 4/2023 rd

Utskottets betänkande EkUB 6/2024 rd

Enda behandlingen

Andre vice talman Tarja Filatov: Ärende 5 på dagordningen presenteras för enda behandling. Till grund för behandlingen ligger ekonomiutskottets betänkande EkUB 6/2024 rd. — Debatten börjar. Ledamot Puisto, varsågod, presentationsanförande.

Debatt

19.15 **Sakari Puisto ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittelen talousvaliokunnan yksimielisen mietinnön kansalaisaloitteesta 4/2023 vp, ”Sähkön hinta kuriin”, jossa ehdotetaan, että eduskunnan on selvittävä kiireellisellä aikataululla mahdollisuudet säätää laki hintakaton käyttönotosta sähkön hinnoittelussa.

Valiokunta aloitti käsittelyn julkisella kuulemisella ja jatkoi käsittelyä sen jälkeen valiokunnassa usein asiantuntijakuulemisin. Valiokunnan eduskuntakäsittely oli hyvin huolellinen ja syvällinen tästä varsin kompleksisesta asiasta.

Valiokunta pitää kansalaisaloitetta erittäin tärkeänä ja ajankohtaisena avauksena, sillä sähkömarkkinoiden toimivuus on nykyaikaisen yhteiskunnan ja talouden perusedellytys. Huoli on jaettu myös hallitusohjelmassa, jonka kirjauksen mukaan hallitus varautuu asettamaan sähkön vähittäismyynnin hintoja väliaikaisesti sääntelyyn sähkömarkkinoiden poikkeuksellisen hintakriisin aikana.

Talousvaliokunta on viime vuosina arvioinut sähkömarkkinoiden toimivuutta ja kehittämistarpeita useissa asiayhteyksissä liittyen esimerkiksi EU-tason ja kansallisten energiemarkkinoiden kriisi- ja tukitoimiin. Valiokunta on lisäksi antanut aiheesta lausunnon myös niin sanotussa valiokunnan omassa asiassa. Nämä toimet kytkeytyvät myös nyt käsiteltävään kansalaisaloitteeseen.

Nyt käsiteltävän kansalaisaloitteen tavoite — kohtuuhintaisen sähköenergian saannin turvaaminen kansalaisille ja elinkeinoelämälle myös poikkeusoloissa — on ymmärretty talousvaliokunnan arvioinnissa laajasti. Esittelen nyt joitain näkökohtia valiokunnan seikka-peräisestä mietinnöstä. Mietinnössä on 17 sivua, ja pyydän tutustumaan siihen tarkemmin, koska esittely jää väistämättäkin kymmenen minuutin esittelypuheenvuorossa varsin pin-tapuoliseksi.

Talousvaliokunta on useissa asiayhteyksissä korostanut energiamurroksen edellyttämien investointien edistämistä ja niitä mahdollistavaa ennakoitavaa ja teknologianeutraalia sääntely-ympäristöä. Nämä ovat keskeinen edellytys sähkömarkkinoiden toimivuudelle ja kohtuuhintaisen sähkön saatavuudelle. Tämä merkitsee sekä puhtaan siirtymän hank-

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

keiden ja niitä koskevien viranomaisprosessien sujuvoittamista ympäristötavoitteet huomioon ottaen että pyrkimystä pidättäytyä näitä vaikeuttavista toimista ja investointeja säätelemiseen ja säästä riippumattomaan tuotantoon. Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että vaikka voimakkaisiin hintavaihteluihin puuttuminen hintakaton tyyppisten mekanismien kautta lisäisi ennustettavuutta asiakkaiden näkökulmasta, sen vaikutus investointiympäristön kannustavuuteen voisi olla osin toisen suuntainen.

Sähkön sisämarkkinoiden toimintaa säännellään sähkömarkkinadirektiivissä. EU:n tasolla on saavutettu yhteisymmärrys sähkön markkinamallin uudistuksesta. Säädosmuutoksilla EU:n sähkömarkkinoista pyritään tekemään entistä kestävämmät ja vakaammat, suojelemaan kuluttajia ja yrityksiä äkillisiltä hintavaihteluilta, parantamaan kuluttajansuojaa sekä kannustamaan investointeja uusiutuviin energialähteisiin. Uudistuksessa säilytetään markkinamallin keskeiset piirteet mutta mahdollistetaan myös varautuminen kriisitilanteisiin, joissa sähkön hinta nousee poikkeuksellisen korkeaksi.

EU:n sähkömarkkinamallin uudistuksen voidaan kokonaisuudessaan arvioida tarjoavan varsin laajan keinovalikoiman kuluttajien suojaamiseksi sähkömarkkinoiden kriisitilanteissa. Uudistus luo uusia mahdollisuuksia valtioiden suorempaan tuotantorakenteen ja joustavan kapasiteettirakenteen ohjaukseen ja markkinan toimintaan puuttumiseen kriisitilanteissa. Uudistukseen sisältyy muun muassa kapasiteettimekanismien, kaksisuuntaisten hinnanerosopimusten ja joustoa koskevien tukitoimien sääntelyä. Mallien täytäntöönpano, eri työkalujen käyttöönotto ja uudistuksen tavoitteiden toteutuminen riippuvat kuitenkin pitkälti jäsenvaltioiden toimista.

Nyt käsiteltävän kansalaisaloitteen kannalta keskeistä on, että uudistuksen myötä jäsenvaltiot voivat neuvoston julistaman alueellisen tai EU-laajuisen sähkön hintakriisin aikana tukea pieniä ja keskisuuria yrityksiä sekä kuluttajia kohdistamalla sähköntoimitusten hinnoitteluun julkisia toimia, joilla sähkön hinta voitaisiin väliaikaisesti asettaa sähköntoimitukselle kustannuksia alhaisemmalle tasolle. Tämän edellytyksenä on, että sähköntoimittajat saavat jäsenvaltioilta korvausta siitä, että toimitushinnat alittavat kustannukset.

Kansalaisaloitteessa esitetyn hintakaton tavoitteet näyttävät ainakin osin toteutuvan EU:n sähkömarkkinamallin mahdollistaman väliaikaisen, hintakriisitilanteita koskevan vähittäismyyntihintojen sääntelyn ja laajemminkin markkinamallin mahdollistaman keinovalikoiman kautta, mikäli niiden käyttöönottoon päädytään. Tällaisten ennakoivien keinojen käyttöönottoa ja varautumista tuleviin kriiseihin on pidetty talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella tärkeänä.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella hallitus on jo valmistelemassa lainsäädäntöä hintakriisitilanteessa käyttöön otettavasta hintakatosta. Valiokunta kiirehtii lainsäädännön valmistelua.

Myös sähkön tukkimarkkinoita koskeva sääntely on EU-tasoisia. Vuoden 2022 energiakriisistä alkaen keskeisenä keinona hinnoittelumallin kehittämiseksi on nähty sähkön tukkimarkkinoiden teknisen hintakaton laskeminen, mitä Suomi on ollut aktiivisesti edistämässä. Talousvaliokunta on myös aiemmissa lausunnoissaan pitänyt teknisen hintakaton laskemista keskeisenä keinona vaikuttaa sähkömarkkinoiden hinnanmuodostuksen ongelmiin EU-tasolla.

Sähkömarkkinoiden erityispiirteisiin liittyy suurten toimijoiden markkinavoima. Tämä voi mahdollistaa esimerkiksi tuotannon rajoittamisen, vaikka tehotilanne muutoinkin olisi tiukka, ja johtaa merkittävään hintojen nousuun. Näissä tilanteissa sähkön tukkimarkkinahinta voi irtaantua sähkön tuotantokustannuksista. Talousvaliokunta käsittelee myös tätä ky-

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

symystä varsin perusteellisesti ja otti kantaa muun muassa markkina- ja sähkömarkkinoiden toiminnan läpinäkyvyyteen ja myös markkinainformaation saatavuuteen.

Yksi tapa rajoittaa mahdollisuuksia korkeista markkinahinnoista hyötymiseen on tukku- ja sähkömarkkinoiden hintakatto. Suomi on esittänyt hintakaton laskemista nykyisestä 4 000 eurosta per megawattitunti 1 000—2 000 euron tasolle. Komission uuteen sähkömarkkinamallia koskevaan ehdotukseen vuonna 2023 ei kuitenkaan sisällynyt tätä koskevaa ehdotusta, eikä asia ole tähän mennessä saanut jäsenvaltioiden tukea. Talousvaliokunta korostaa, että valtioneuvoston tulee edelleen toimia aktiivisesti EU:ssa sähkön tukku- ja sähkömarkkinoiden markkinamallin kehittämiseksi ennakoitavamman ja oikeudenmukaisemman sekä edistää hintakattoja.

Valiokunta toteaa, että vaihtelevan, säätövoimaisen sähköntuotannon lisääntyessä tarvitaan myös vakaata perusvoimaa ja säätövoimaa. Hallitusohjelmassa on kirjaus aina käytettävissä olevan sähkön riittävää määrää tukevan kapasiteettimekanismin käyttöönotosta. Näiden tilanteiden varalta työ- ja elinkeinoministeriö onkin jo käynnistänyt selvityksen mahdollisesta kapasiteettimekanismista tai vastaavasta järjestelmästä, jolla sähköjärjestelmän säätökykyä voitaisiin parantaa.

Arvoisa puhemies! Tässä mietinnössä esitetyin perustein kansalaisaloitteessa ehdotetun kaltainen hintakattosäätely ei sovi sellaisenaan toteutettavaksi ja edellyttäisi joka tapauksessa laajempaa vaikutusten arviointia ja valmistelua. Myöskään EU:n sääntelyn reunaehdot eivät mahdollista vähittäismarkkinoiden hintakattosäätelyn toteuttamista vaan ainoastaan väliaikaisia kriisitoimia poikkeuksellisissa hintakriisin olosuhteissa. Tämän vuoksi talousvaliokunta esittää hylättäväksi kansalaisaloitteeseen sisältyvän ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä. Samalla valiokunta pitää kuitenkin keskeisenä, että kansalaisaloitteen taustalla olevaa ydintavoitetta, kohtuuhintaisen sähkön saatavuutta, edistetään muilla toimilla. Tätä varten valiokunnan mietintöön sisältyy yhdeksän lausumaa, joita on perusteltu itse mietintötekstissä. Käyn ne nyt vielä lopuksi läpi:

”1. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto kiirehtii hallitusohjelmaan sisältyviä toimenpiteitä, jotka sujuvoittavat ja nopeuttavat puhtaan sähkön tuotannon hankkeiden viranomaismenettelyjä ympäristötavoitteet huomioon ottaen.

2. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto tuo viipymättä eduskuntaan esityksen sähkön vähittäismyynnin hintojen väliaikaisesta sääntelytoimivaltuudesta sähkömarkkinoiden poikkeuksellisen hintakriisin aikana EU-sääntely huomioon ottaen.

3. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto toimii aktiivisesti EU:ssa sähkön tukku- ja sähkömarkkinoiden markkinamallin kehittämiseksi nykyistä ennustettavamman ja oikeudenmukaisemman sekä edistää tukku- ja sähkömarkkinoiden hintakaton alentamista.

4. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto kiirehtii kapasiteettimekanismin valmistelua sähkön perus- ja säätövoiman tuotantokapasiteetin lisäämiseksi tavalla, joka ei aiheuta valtiolle kohtuuttomia kustannuksia tai hidasta investointeja puhtaaseen sähköntuotantoon.

5. Eduskunta edellyttää, että sähkön kulutusjousta edistetään muun muassa mahdollistamalla niin sanottu itsenäinen aggregaattori, joka yhdistää sähkönkäyttäjien kuormia tai tuottamaa sähköä tarjottavaksi sähkömarkkinoilla.

6. Eduskunta edellyttää, että sähkön hintapiikkien hillitsemiseksi arvioidaan, vuoropuhelussa yhteiseen sähkömarkkinaan kuuluvien maiden kanssa, toisen tarjouskierroksen niin kutsuttu second auction -malli, jossa tarjoukset uusitaan tiettyjen raja-arvojen ylitystä tai alituttua, sekä edistetään sen käyttöönottoa.

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

7. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin kansallisesti sähkömarkkinoiden toiminnan läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja kaiken tarvittavan markkina- ja kulutusinformaation saattamiseksi tutkijoiden käyttöön sekä edistää tiedon saatavuutta EU-tasolla.

8. Eduskunta edellyttää, että sähkö- ja vähittäismarkkinoiden valvontaa sekä viranomaisten yhteistyötä tehostetaan nykyisestä. Toimivaltaisten viranomaisten resurssien pitää olla sillä tasolla, että mahdolliset väärinkäytökset pystytään tunnistamaan ja niihin puuttumaan.

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi kuluttajansuojaa sähkömarkkinoilla koskevan lainsäädännön mukaan lukien mahdollisuuden kohtuullistaa kohtuuttomia sähkösopimuksia ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin kuluttajien aseman parantamiseksi.” — Kii-toksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Koskela, Jari.

19.26 Jari Koskela ps: Arvoisa rouva puhemies! Aloitan maaliskuussa julkistetulla tutkimuksella. Vain seitsemän maata on maailmassa yltänyt Maailman terveysjärjestö WHO:n asettamaan ilmanlaatustandardiin. Pohjoismaista Suomi on ainoana mukana. Muonion Sammeltunturilta löytyy maailman puhtain ilma. Sveitsiläisen ilmanlaatu- ja ympäristöyrityksen IQAirin tuottama tutkimus on luotettava, ja varmasti jokaisen Suomen luonnossa liikuvan on helppo sen tulos ymmärtää.

Arvoisa puhemies! Käsittelemme talousvaliokunnan mietintöä, joka liittyy sähkö- ja energian hintaan koskevaan kansalaisaloitteeseen. Huolestuneisuus aiheesta on yhteinen. Muutaman viime vuoden aikana olemme kohdanneet niin ennätyksellisen korkeita hintoja kuin jopa miinushintatakin sähköä. Sähköntuotantomme on maailman puhtainta, kuten ilmammekin. Viime vuonna jopa 94 prosenttia kaikesta tuotetusta sähköstä oli päästötöntä. Tähän kuuluu uusiutuville energialähteillä tuotetun sähkö- ja lämmön lisäksi myös ydinvoima. Ydinvoimaan suhtaudutaan valitettavasti EU:ssa edelleen nihkeästi, ja esimerkiksi unionin vetypankista ei saa tukea vihreän vedyn tuotannolle, jos sähkö tuotetaan uusiutuvien sijaan ydinvoimalla. Tähän tarvitaan muutos.

Arvoisa puhemies! Vaikka 94 prosenttia Suomessa tuotetusta sähköstä on puhdasta, on polttoon perustuvilla ratkaisuilla sijansa. Ja etenkin kylminä päivinä polttoon perustuva sähkö on äärimmäisen tärkeää. Kylminä päivinä eivät tuulimyllyt pyöri. Lisäksi polttoon perustuvalla sähköntuotannolla on edelleen merkitystä erityisesti kriisitilanteissa ja huoltovarmuuden ollessa kyseessä. Pelkkää puuta ei ole järkevää polttaa, vaan turvetta tarvitaan vähintäänkin lisäaineena lämpökattilassa.

Nyt turvetuotannon huonojen näkymien vuoksi polttoon on ajautunut entistä enemmän ainespuuta, mikä ei ole missään nimessä järkevää. Meidän pitää jo huoltovarmuussyistä varmistaa riittävä energiaturpeen tuotannon taso. Suomessa on valtavat turvevarat, ne eivät ole ehtymässä. Meillä on turpeessa enemmän energiaa kuin Norjalla on öljyä. Kolmasosa maapinta-alastamme on turvepohjaista — valitettavasti täälläkin on tahoja, jotka haluaisivat ennallistaa nämä alueet kosteikoiksi. Itse ajattelen toisin. Turvetta pitää tarkastella nettopositiivisen ajattelun kautta. Tämä ajattelutapa lienee tuttua juuri siellä penkissä istuvalle kollegalle, joka on hyvin pitkälti perehtynyt tähän aiheeseen.

Aloitan vähän luettelolla. Ensinnäkin 12 prosenttia Suomen pelloista on turvepeltoja. Kuivina kesinä ne tuottavat parhaan sadon. Turpeesta saa energian lisäksi ruoantuotannol-

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

le tärkeää kasvu- ja kuiviketurvetta. Kuiviketurvetta ei korvaa mikään muu eläinkasvatuksessa ja eläinten hoidossa. Turpeessa kasvavat myös ne puuntaimet, joilla istutetaan uutta metsää ja luodaan sitten uusia hiilinieluja. Turpeesta saadaan myös aktiivihiiltä, ja sitä käytetään jopa kosmetiikassa. Siis turve tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia myös uusille innovaatioille. Mikään ei estä istuttamasta loppuun käytettyjä turveaumoja takaisin havupuiksi. Eikö tämä kaikki kerro juuri nettopositiivisuudesta?

Tärkeää on silti edelleen huomioida turpeen merkitys nimenomaan energiantuotannossa. Suomessa on 3 000 megawattitonnia sähkön ja lämmön yhteistuotantokapasiteettia, joka on korvautumassa polttamattomilla tuotantomuodoilla. Tämä kapasiteetti on kuitenkin pidettävä käyttövalmiudessa kriisitilanteiden varalta. Pelkkä puuainelogistiikka ei kykene täyttämään tätä roolia. Siksi tarvitaan huoltovarmuussyistä turvetta, joka on helposti varastoitavissa. Turpeen pieni käyttö tukipolttoaineena myös normaalitilanteessa riittäisi ylläpitämään huoltovarmuusvarastoja ja tuotantokyvykkyyttä.

Arvoisa puhemies! Sähkö on välttämättömyys, ja sen vakaa ja ennustettava saatavuus kohtuuhintaan on kansalaisille tärkeää. Vaikka ydinvoiman ja uusiutuvien rooli sähkön tuotannossa on suuri, tarvitsemme edelleen myös polttoon perustuvaa tuotantoa, ja siinä turpeella on edelleen meille oma merkityksensä. Turvetta ei pidä ajatella pelkkien päästöjen kautta maassa, missä päästömme ovat alle promillen maailman kokonaispäästöistä ja samalla kuitenkin hengitämme maailman puhtainta ilmaa. Nyt pitääkin nähdä tämä kokonaisuus, jota tässä puheenvuorossani olen kuvannut. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kivelä, Mai.

19.32 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Kiitos tämän aloitteen tekijöille tärkeästä aloitteesta. Me ollaan tosiaan käsitelty tätä talousvaliokunnassa pitkään ja mielestäni aika perusteellisestikin. Tämä valiokunnan mietintö oli tosiaan yksimielinen, ja siinä on paljon sellaista, mitä vasemmistoliitto on pitkään tavoitellut.

Sähkö tulee nähdä tällaisena puhtaan veden kaltaisena välttämättömyyshyödykkeenä. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteiskunnan tehtävä on varmistaa, että jokaisella on tulotasosta riippumatta mahdollisuus saada kohtuuhintaista sähköä ainakin kohtuullisen kulutuksen verran eli niin, että perustarpeet tulevat täytetyiksi.

Vasemmistoliitto on pitkään ollut aktiivinen tämän aiheen parissa, ja oltiin esimerkiksi ensimmäinen puolue, joka vahvasti reagoi sähkön hintojen nopeaan nousuun silloin kesällä ja syksyllä vuonna 2022. Me ollaan esitetty useita toimia sähkömarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi, ja aiemmin tänä keväänä julkaistiin tällainen toimenpidepaketti, jossa on useita kohtia, joita esitämme, joilla voisi varmistaa sähkön hintojen kohtuullisuuden ja parantaa sähkönkäyttäjien asemaa. Lähtökohta on se, että tällaisella välttämättömyyshyödykkeellä ei pidä olla mahdollista tehdä kohtuuttomia voittoja.

Me ollaan esitetty ensinnäkin, että olisi tällainen hintakatto kotitalouksien sähkön kohtuukäytölle; sitä, että mahdollistetaan irtautuminen näistä kohtuuttomista sähkösopimuksista; sitä, että turvataan kuluttajille aito mahdollisuus neuvotella näistä sopimusehdoista ja maksuajoista; sitä, että kannustetaan suomalaisia säästämään energiaa ja siten myös rahaa; sitä, että kirjattaisiin energiaköyhyys lakiin; sitä, että otetaan käyttöön yritysten ylivoitto- ja luonnonvaravero; ja sitä, että kohtuullistettaisiin sähkön siirtohintoja. Näillä toimilla voitaisiin varmistaa sähkön kohtuuhintaisuutta, voitaisiin parantaa sähkönkuluttajien asemaa, edistää energiatehokkuutta ja varmistaa, ettei esimerkiksi kohtuuttomia ylivoittoja

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

ole mahdollista kerätä. Me näemme myös, että jos tällaisia ansaitsemattomia ylituottoja kertyy, niin niitä pitäisi sitten olla mahdollista ohjata verotuksen kautta, eli ollaan kannatettu tätä niin sanottua windfall-veron käyttöä. Eli tiivistettynä: yhteiskunnan tulee säädellä sähkömarkkinaa tehokkaasti niin, että tarkastellaan yhteiskunnan kokonaisuutta ja varmistetaan, että tämä kokonaisuus toteutuu.

No, nyt tällä hetkellä sähkö on pääsääntöisesti Suomessa kohtuullisen hintaista niin kuluttajille kuin yrittäjillekin, mutta samaan aikaan erityisen ongelmallisena pidän sitä, että osa ihmisistä on edelleen kiinni näissä kohtuuttomissa määräaikaissopimuksissa, jotka on alun perin tehty kalliilla ja joista kaikki eivät ole vielä kukaan päässeet eroon. Tietenkin lainsäätäjien velvollisuus olisi varautua tällaisiin poikkeuksellisiin tilanteisiin ja varmistaa, ettei kukaan joudu kohtuuttomaan tilanteeseen.

Samanaikaisesti on myös meidän velvollisuus varmistaa, että energiasysteemi kokonaisuudessaan puhdistuu ja päästään fossiilista eroon. Siksi on hyvä, että uusia puhtaan energian investointeja on paljon tehty ja niitä on edelleen paljon vireillä, mutta samaan aikaan se tulee kyllä tarkoittamaan sitä, että tässä siirtymävaiheessa sähkön hinta heilahtelee enemmän kuin mihin on aiemmin totuttu. Samalla on kuitenkin hyvä huomata, että päästöttömän tuotannon luominen vahvistaa energiaomavaraisuutta, ja sitten toisaalta juuri tämä myös ehkäisee sellaisia hintapiikkejä, joita Euroopassa nähtiin, kun Venäjän fossiilien tuonti nopeasti väheni sodan alettua. Eli on tärkeää nostaa esille se, että vihreä siirtymä on auttanut meitä sähkön ja energian hinnan suhteen — ilman sitä hinta olisi korkeampi, kuten monessa muussa Euroopan maassa on ollut — ja tulee auttamaan meitä myös tulevaisuudessa.

Siksi on tärkeä pitää tässä mukana koko ajan näitä kahta tavoitetta yhtäaikaaisesti eli kohtuuhintaisuutta ja sähkönkäyttäjän asemaa ja sitten toisaalta ekologisuutta ja tätä siirtymän tärkeyttä. Itse näen, että tämä valiokunnan mietintö vie näitä tavoitteita eteenpäin. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Tynkkynen, Oras.

19.37 Oras Tynkkynen vihr: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloite todellakin puuttuu tärkeään asiaan, niin kuin valitettavan moni karvaasti joutui energiakriisin keskellä kokemaan. Jos sähkön hinta pompahtaa merkittävästi ylöspäin, niin sen vaikutukset voivat olla kohtuuttomia. Erityisen kohtuuttomia ne voivat olla erityisen haavoittuville ihmisryhmille, kuten vaikka pienituloisille sähkölämmitteisissä omakotitaloissa asuville ihmisille. Mutta kyse ei ole pelkästään kotitalouksista. Sähkön korkea hinta voi olla hyvin ongelmallinen myös vaikka monille pk-yrityksille, jotka energiakriisin aikaan myöskin joutuivat vaikean tilanteen eteen.

Sitten on aika eri kysymys, mitkä ovat parhaita, kestävimpiä ja tehokkaimpia tapoja puuttua sähkön kohtuuttomiin hintoihin, ja tätä kysymystä mietinnössä toki hyvin käsitellään. Itse ajattelen, että kannattaa lähteä siitä, mihin edustaja Kivelä tuossa edellä viittasi. Jos me onnistumme parantamaan energiatehokkuutta, se tarkoittaa, että sähköä kuluu vähemmän, ja jos sähköä kuluu vähemmän, niin sähkön hinta markkinoilla laskee. Vastaavasti, jos onnistumme lisäämään sähkön kulutusjoustoa eli sähkönkulutus paremmin kohtaa tuotannon, niin se tarkoittaa sitä, että sähkön hinta laskee. Jos onnistumme lisäämään uusiutuvan energian tuotantoa, jälleen kerran se vaikuttaa sähkön hintaa madaltavasti. Vastaavasti vaikuttavat erilaiset keinot, joilla vaikka parannetaan siirtoyhteyksiä naapuri-

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

maiden välillä tai lisätään sähkön varastointia akuilla tai pumppuvoimaloilla tai lisätään sellaista tarvittaessa teholtaan joustavaa sähkönkulutusta, kuten vaikka vedyntuotantoa elektrolyysillä tai sähkökattiloita kaukolämmön tuotannossa. Nämä kaikki ovat siitä hyviä keinoja vaikuttaa sähkön hintaa alentavasti, että niillä saavutetaan myös muita hyötyjä. Niillä voidaan samalla edistää Suomen siirtymistä kohti hiilineutraaliutta.

No jos tämän jäljiltä vielä on tilanteita, joissa sähkön hinta aiheuttaa kohtuuttomia vaikeuksia joillekin ihmisryhmille, niin yhteiskunnallahan on käytettävissään myös mahdollisuus hyvittää näitä liian korkeita sähkön hintoja. Näin tehtiin energiakriisin keskellä, mutta silloisten hyvitysten ongelmana oli se, että ne olivat kovin kalliita ja heikosti kohdentuvia. Energiakriisin pahimpaan aikaankaan sähkön korkea hinta ei ollut ongelma kansanedustajan tulotason ihmiselle, joka asui kerrostaloasunnossa. Siitä huolimatta osa näistä silloisen hallituksen ja eduskunnan hyväksymistä hyvitystoimenpiteistä, jotka maksettiin veronmaksajan pussista, päättyi hyvätuloisille ihmisille tai sellaisille, joille sähkön hinta ei ollut syystä tai toisesta minkään valtakunnan ongelma. Itse ajattelen, että me tarvitsemme paremmat edellytykset kohdentaa tarvittaessa erityisesti tällaisissa poikkeuksellisissa tai kriisitilanteissa tukea sitä eniten tarvitseville, ja tämänkaltaisen mekanismin kannattaisi pahan päivän varalle meillä Suomessa rakentaa.

Tässä kansalaisaloitteessa puhutaan sähkön hintakatosta, ja se on toki ajatus, jota on väläytelty julkisessa keskustelussa sekä Suomessa että Euroopassa taajaan. Itse en sähkön hintakattoa kannata. En kannata sitä käytännöllisistä syistä, koska vaikka toki hintakatto voi määrittää ja toteuttaa monella tavalla, käytännössä kaikkiin näihin erilaisiin tapoihin soveltaa hintakattoon liittyy ongelmia ja riskejä, ja vaarana on, että lääke on pahempi kuin itse tauti. Olemme nähneet joissakin hintakattotapauksissa eri Euroopan maista, että niiden hintalappu veronmaksajille on noussut aivan kohtuuttoman suureksi. Tässä julkisen talouden tilanteessa, joka tälle salille on hyvin tuttua, on vaikea nähdä, miten yhtäkkiä voitaisiin jostain kohdentaa valtavia rahasummia budjetista tällaisiin hintakattorahoitusjärjestelyihin, tai hintakatto jollain toisella tavalla toteutettuna, kuten vaikkapa Espanjassa, voi johtaa siihen, että kannustimet vähäpäästöisen sähköntuotannon lisäämiseen vähenevät ja tällöin myös haitat ovat kohtuullisen suuret.

Aloitteessakaan ei hintakattoa kovinkaan tarkkaan määriteltä. Hintakatonhan voi toteuttaa joko kuluttajahintoihin tai sen voi toteuttaa sähkön tukkumarkkinoilla. Hintakaton voi asettaa eri tasoille, ja sillä voi olla erilaisia liipaisinmekanismeja, milloin se laukeaa, mutta käytännössä kaikkiin näihin eri hintakattoesityksiin liittyy aika merkittäviä ongelmia ja riskejä.

En myöskään innostu hintakatosta periaatteellisista syistä. Sille on ihan vissi syy, minkä takia tässä maassa ei ole lähtökohtaisesti lähdetty poliitikkojen toimesta sääntelemään hyödykkeiden hintoja markkinoilla. Meillä ei ole määriteltä vuokratattoa, meillä ei ole määriteltä kattoa ruisleivän hinnalle eikä bensiinin tai dieselin hinnalle eikä monille muillekaan sellaisille hyödykkeille, jotka ovat ihmisten arjessa välttämättömiä. Minusta olisi hyvä esittää aika perustavanlaatuinen kysymys, miksi juuri sähkö olisi sellainen hyödyke, jossa juuri poliitikkojen pitäisi päättää, mikä on kohtuullinen hinta ja mikä ei.

Arvoisa puhemies! Tässä valiokunnan seikkaperäisessä mietinnössä, jota valiokunnan puheenjohtaja hyvin esitteli, on siis monia hyvin kannatettavia avauksia ja ajatuksia. Tarvun niistä vain yhteen, koska se tuntuu niin ilmeisen kannatettavalta, että hämmästyttää, minkä takia siinä ei ole tähän asti paremmin edetty.

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

Meillä vaikeuttaa sähkömarkkinoiden ymmärtämistä se, että tutkijat eivät saa käyttöönsä kaikkea sitä dataa, joka auttaisi heitä paremmin hahmottamaan, miten sähkön hinta muodostuu tai onko joissakin tilanteissa mahdollista, että sähkön hintaa yritetään manipuloida. Miksi tätä dataa ei ole tutkijoiden käyttöön saatettu? Kuulimme valiokunnassa monenlaisia selityksiä, joista ehkä, jos yrittää summata, jää käteen oikeastaan se, että vastuu kaikesta tästä datasta hajaantuu hyvin monelle eri tasolle, eri viranomaisille ja toimijoille sekä meillä täällä Suomessa että Euroopan tasolla. Itse olen kallistunut sille kannalle, että jos tämä datan saatavuuteen liittyvä ongelma ei muuten ratkea, niin olisi ehkä paikallaan säätää siitä ihan lainsäädäntöteitse, jotta varmasti taataan, että tutkijoilla on edellytykset kaikissa tilanteissa päästä tähän dataan käsiksi ja tuottaa sähkömarkkinoiden ja sähkön hinnanmuodostuksen kannalta tarpeellista tutkimusta meidän päättäjien käyttöön.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Valtola.

19.44 Oskari Valtola kok: Arvoisa rouva puhemies! Venäjän aloittama hyökkäyssota todella ajoi Suomen sähkömarkkinat ennennäkemättömään hintakriisiin, kuten teki monessa Euroopan maassa. Haluaisin kiittää aloitteentekijöitä asian nostamisesta keskusteluun ja talousvaliokuntaa perusteellisesta työstä tämän tärkeän asian tiimoilta. Tärkein asia tässä varmasti eteenpäin mennessä on se, että tämä meidän sähköverkon ja -markkinan toimivuus on jatkuvasti tarkkailun, kehittämisen ja keskustelun alla.

Olemme keskellä erittäin valtavaa muutosta, joka haastaa meidän sähkömarkkinat. Esimerkiksi tuulivoimakapasiteetti kasvoi viime vuonna 23 prosenttia, ja lisäkapasiteettia tuulivoimasta on tällä hetkellä rakenteilla noin 3 000 megawattia. Yva-arviointimenettelyssä yva-valmiita hankkeita tuulivoimalle on 80 000 megawattia, ja aurinkovoimasta tämän päivän Hesarin mukaan on Fingridiltä kysytty liittymistä ja liittymismahdollisuuksista jopa 90 000 megawattia, eli meillä tulee olemaan todella isot ongelmat ylläpitää meidän sähköverkon tasapainoa tulevaisuudessa, ja siinä tietysti sähkön hinta on tärkeä mekanismi. Uskonkin, että parhaiten pystymme takaamaan kansalaisille tasaisen ja edullisen sähkönhinnan pitämällä huolta tästä tasapainosta.

Emme ole yksin Euroopassa tämän ongelman kanssa, että Saksahan on pelannut korttinsa kahdesti pieleen ensiksi luopumalla ydinvoimasta ja sitten luottamalla energiantuotannossaan venäläiseen maakaasuun. Kaikki tiedämme tämän hetken tilanteen Saksassa näiden ongelmien pohjalta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Autto.

19.46 Heikki Autto kok: Arvoisa rouva puhemies! Ollaan valtavan tärkeän kysymyksen äärellä. Niin kuin kouluvuosilta kaikki muistamme, energia tarkoittaa määritelmällisesti kykyä tehdä työtä, ja työllähän se on maata rakennettava. Se on ainoa tapa tuottaa riittävästi hyvinvointia kansakunnalle. Jotta meillä työtä ja työpaikkoja on, maahan tarvitaan investointeja. Edullinen ja toimitusvarma energia on tietysti ratkaiseva kysymys siinä, että näitä investointeja Suomeen saadaan.

Tässä mielessä tietysti voimme olla samaan aikaan sekä iloisia että toisaalta huolestuneita siitä kehityksestä, jota tällä hetkellä energiamarkkinoilla, ennen kaikkea sähkömarkkinoilla, tapahtuu. Noin nopealla tarkastelulla on ilahduttavaa, että vuositasolla Suomi on sähkön viennin ja tuonnin suhteen omavarainen, mutta sitten kun asiaa tarkastelee esimer-

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

kiksi kauppataseen kautta, niin ongelmaksi muodostuu se, että Suomi vie sähköä halvalla ja Suomi ostaa sitä kalliilla, ajoittain jopa aivan tähtitieteellisin hinnoin. Tähän tietysti johtaa se, että Norja, joka pohjoismaisella sähkömarkkinalla pääsee dominoimaan vesivoimakapasiteetillaan, pystyy aina hyödyntämään ne tilanteet, jolloin muualla sähkö on halpaa, ostamaan muilta sähköä, pumppaamaan vettä ylös ja sitten hyödyntämään täysimääräisesti muiden ahdingon, silloin kun sähkö maksaa niin kuin vaikka Suomessa viime talvena 2 euroa 35 senttiä kilowattitunnilta, myymällä meille sähköä sitten sillä tähtitieteellisen kalliilla hinnalla.

Tosiaan tässä pohjoismaisessa sähköpörssissä voittajat ovat ne, joilla on sähkön varastointikyky eli ainakin nykyisellään käytettävissä olevan teknologian osalta vesivoimaa, ja häviäjiä ovat ne, joilla ei ole sähkön varastointikykyä eli vesivoimaa riittävästi siihen sähkön esimerkiksi tuulivoiman lisääntyessä tapahtuvaan tehon jatkuvaan vaihteluun nähden. Tältä osin Suomi on toki onnistunut siis lisäämään vuositasolla sähkön tuotantoa hienosti mutta ei ole onnistunut lisäämään tätä säätökapasiteettia riittävästi. Näin ollen olemme tilanteessa, jossa tosiaan sitten pohjoismaisessa sähköpörssissä joka vuosi ajaudumme vaikeampaan tilanteeseen ja kauppatasemme kehitty negatiiviseen suuntaan.

Arvoisa puhemies, ehkä täytyy käyttää useampi puheenvuoro. Täytyy tulla kohta sinne pönttöön, mutta palaamme asiaan.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kivelä.

19.50 Mai Kivelä vas: Arvoisa puhemies! Joo, itsellenikin hieman loppui aika kesken, vaikka meninkin sinne pönttöön aluksi.

Tosiaan tästä talousvaliokunnan mietinnöstä halusin vielä muutaman noston tehdä, mutta ensinnäkin, kuten edustaja Tynkkynen nosti tässä esille, minustakin on hyvä myöntää se, että poliitikot eivät kyllä ole hirveän hyvin osanneet reagoida näihin poikkeuksellisiin tilanteisiin ajoissa, ja kun niihin on reagoitu, niin esimerkiksi nämä tuet eivät ole kyllä kovin hyvin kohdistuneet. Esimerkiksi tällainen yleinen alvituki ei ole todellakaan sellainen, jolla vastataan niiden ihmisten tilanteeseen, jotka ovat joutuneet kohtuuttomaan asemaan, ja kaikkihan eivät ole joutuneet, aivan kuten tässä kuultiin.

Mutta joka tapauksessa nyt tämä talousvaliokunnan mietintö on kyllä monelta osin hyvä ja paljonkin meidän tavoitteidemme mukainen, vaikka toki se on kompromissi, kun se on yksimielinen mietintö.

Tässä tosiaan esitetään näitä lausumia, joista nostan muutaman.

Ensinnäkin esitetään sitä, että hallitus tekee tämän esityksen sähkön vähittäismyyntiin hintojen väliaikaisesta sääntelytoimivaltuudesta sähkömarkkinoiden poikkeuksellisen hintakriisin aikana, ja tämä on nyt niin kuin omanlainen versio siitä niin kutsutusta Norjanmallista, jota vasemmisto on esittänyt jo tässä tämän parin vuoden ajan otettavaksi käyttöön Suomessa ja josta mainitsin tuossa edellisessä puheenvuorossa.

Lisäksi tässä mietinnössä vaaditaan, että hallitus arvioi kuluttajansuojaa sähkömarkkinoilla koskevan lainsäädännön mukaan lukien tämän mahdollisuuden kohtuullistaa näitä kohtuuttomia sähkösopimuksia ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin kuluttajien aseman parantamiseksi, ja tämä on minun mielestäni erittäin hyvä ja pitkään kaivattu vaatimus. Toki moni näistä sopimuksista on jo sitten ehtinyt umpeutua.

Lisäksi tämä, jonka edustaja Tynkkynen myös nosti esille, eli että pitäisi lisätä markkinoiden toiminnan läpinäkyvyyttä ja mahdollistaa tätä markkina- ja kulutusinformaation

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

saattamista tutkijoiden käyttöön, oli sellainen asia, jota aika perusteellisesti valiokunnassa käsiteltiin, ja ajattelen, että tämä on myös erittäin hyvä asia, hyvä lausuma.

Lisäksi näistä valvonnan resursseista kannettiin huolta, ja mielestäni sekin on aiheellinen huoli.

Mutta nyt aika loppuu uudestaan, joten sanon vain, että toivottavasti eduskunta voi nämä hyväksyä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Savio.

19.53 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Kiitos talousvaliokunnan puheenjohtaja Puistol-le sähköön hintaa koskevaan kansalaisaloitteeseen liittyvän mietinnön esittelystä. Tässä kansalaisaloitteessa esitetty huoli sähkönn hinnan korkeasta tasosta on edelleen ajankohtainen, vaikka sähköenergian hinta onkin laskenut vuoden 2022 huipputasosta. Osin tähän hinnan laskuun on vaikuttanut Olkiluodon uuden ydinvoimalan valmistuminen, joskin erilaiset huoltoseisokit ovat edelleen valitettavan yleisiä, ja se näkyy usein voimakkaasti pörssisähkönn hinnassa.

Arvoisa puhemies! Tässä valiokunnan mietinnössä olevat yhdeksän lausumaa ovat kaikki aiheellisia ja tarpeellisia sähkönn hinnan kohtuullistamiseksi. Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainassa on Suomessa havahduttu energiaomavaraisuuden merkitykseen. Orpon hallitus onkin nyt tehnyt päätöksiä Suomen energiaomavaraisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi, kiitos siitä hallitukselle. Hallitus on muun muassa valmis pääomittamaan tarvittaessa sähkönn ja vedyn siirtoverkkoja.

Arvoisa puhemies! Paitsi sähköenergian korkea hinta myös sähkönsiirron hinta on monin paikoin Suomea erittäin korkealla tasolla. Joidenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa sijaitsevien sähköverkkoyhtiöiden siirtohinnoittelun perusmaksu on jopa 40 euroa kuukaudessa, mitä pidän kyllä erittäin korkeana. Erityisesti, jos itse sähkönn kulutus on vähäistä, tämä siirtohinnan perusmaksun osuus on todella suuri. Energiaviraston uusin hinnoittelumalli ei ole täysin pystynyt vastaamaan tähän haasteeseen, vaikka se onkin jonkin verran lieventänyt sähkönsiirtohintojen nousupaineita. Ja mielestäni sähkönsiirtohinnoitteluun tulee kiinnittää jatkossa yhä enenevässä määrin huomiota, jotta suomalaisten sähkölaskut eivät nouse kohtuuttoman suuriksi.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Autto.

19.55 Heikki Autto kok: Arvoisa rouva puhemies! Ehkä tässä vaiheessa iltaa enää vain hyvin lyhyesti siitä, että tosiaan modernissa yhteiskunnassa sähkö, sen riittävä edullisuus ja varma toimitusvarmuus ovat samanlainen välttämättömyys kuin vaikka ilma, jota hengitämme. Moderni yhteiskunta ei voi toimia ilman vakaata ja edullista sähkönsaantia. Ja tässä mielessä tämä kysymys täytyy ottaa vakavasti ja tarvitaan varmoja otteita, hallitusohjelman mukaisia toimia, joilla lisätään toimitusvarmaa sähköä Suomeen ja joilla varmistetaan, että se on edullista tulevaisuudessakin.

Kaikki nämä mietinnön asiat ja tosiaan ponnet, joita esitetään hyväksyttäviksi, ovat tarpeellisia, mutta myös sen tosiasian äärelle pitää vielä erikseen palata, että kaikki hallitusohjelman energiaa koskevat kohdat täytyy ottaa vakavasti: ydinvoiman lisääminen mutta myös vesivoiman lisääminen, pitäen tietysti sisällään pumppuvoiman mutta myös perinteisen vesivoiman siltä osin kuin sitä on mahdollista kestävästi edelleen lisätä. Tällä kyvyllä

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

varastoida sähköä erotellaan jatkossa pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla häviäjät ja voittajat, erotellaan ne, jotka saavat investoinnit, ja ne, jotka vain joutuvat sitten ikään kuin tämmöiseksi energiantuottajaperiferiaksi ja joutuvat halvalla myymään sähköä silloin, kun se on halpaa, ja sitten ostamaan kalliilla silloin, kun se markkinalla on kallista. Eli nämä ponnet ovat hyviä, mietintö on hyvä, mutta toivon, että todella me kaikki yli hallitus—oppositio-ajan kiinnitämme huomiota siihen, kuinka välttämätöntä edullinen ja toimitusvarma sähkö on, ja kun investoinnit ovat ylivaalikautisia, niin tosiaan parlamentaarisesti tämän asian huomioimme.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Garedew.

19.57 Kaisa Garedew ps: Arvoisa puhemies! Panostimme talousvaliokunnassa reilusti aikaa Sähkön hinta kuriin -kansalaisaloitteen perusteelliseen ja monipuoliseen käsittelyyn. Kiitos vielä aloitteen tekijöille tärkeiden vuoden 2022 sähkökriisin paljastamien epäkohtien esiin nostamisesta.

Sähkön hinnoitteluun ja sen sääntöihin vaikuttavat niin kysyntä, tarjonta, EU-säännöt kuin kansallisetkin päätökset. EU siis tosiaan yltää jo joka paikkaan ja vaikuttaa ihan liikaakin siihen, mitä Suomessa saa ja ei saa tehdä. Suomi on esimerkiksi jo aiemmin yrittänyt EU-tasolla saada läpi sähkön tukkumarkkinoiden teknisen hintakaton laskemista nykyisestä 4 000 eurosta megawattitunti 1 000—2 000 euron tasolle, mutta muut maat eivät ole tähän vielä suostuneet. Nyt talousvaliokunta kehottaa valtioneuvostoa jatkamaan EU-tason hintakaton edistämistä.

EU:n lisäksi ilmastotoimet ja hiilineutraalisuustavoitteet sekoittavat soppaa ja hankaloittavat suomalaisten arkea. Puhtaan siirtymän hehkutus on lisännyt merkittävästi tuuli- ja aurinkovoima-investointeja. Jos ei tuule tai paista, sähköä ei synny. Talousvaliokuntana nostimme esiin sen, miten sähköntuotannon sääriippuvuus on lisännyt merkittävästi sähkön hintavaihteluita ja lisäksi tehnyt hinnasta vaikeasti ennustettavaa. Tarvitsemmekin ehdottomasti investointeja myös säätökelpoiseen ja säästä riippumattomaan energiantuotantoon.

Arvoisa puhemies! Sähkö on nykymaailmassa pakollinen kulu, joten, kuten kansalaisaloitteessakin korostettiin, sen on oltava kohtuuhintaista. Energiakriisin myötä 2022 pompanneet hinnat olivat kaikkea muuta kuin kohtuullisia. Silti osa suomalaisista on edelleen ylihintaisten määräaikaisten sähkösopimuksiensa vankeina. On aivan käsittämätöntä, ettei näiden ihmisten ahdinkoa ole vielääkään saatu päättymään. Talousvaliokunta pitää huolestuttavana, että kuluttaja-asiamiehen toimivaltuudet eivät ole käytännössä olleet tehokas keino puuttua näihin kohtuuttomiin määräaikaaisiin sähkösopimuksiin tilanteisiin. Lisäksi kävi ilmi, että Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei ole edes arvioinut sähkön vähittäismarkkinoiden kilpailun toimivuutta sähkön hintakriisin aikana.

Nyt talousvaliokunta edellyttää, että hallitus arvioi mahdollisuutta kohtuullistaa näitä kohtuuttomia sähkösopimuksia ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin kuluttajien aseman parantamiseksi. Sen lisäksi voimme ilolla todeta, että hallitus on jo valmistelemassa lainsäädäntöä hintakriisitilanteessa käyttöön otettavasta hintakatosta. Valiokunta kehottaa kiirehtimään tämän lainsäädännön valmistelua.

Arvoisa puhemies! Sähkön hinta on tosiaankin saatava kuriin. Kiitos hallitukselle, jolla tämä on jo työn alla. — Kiitos.

Punkt i protokollet PR 54/2024 rd

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen instämde i utskottets förslag att förslaget i medborgarinitiativ MI 4/2023 rd förkastas. Riksdagen godkände betänkandets förslag till uttalanden. Ärendet slutbehandlat.